

Nőemancipáció és tudomány

Jelenkori köztudatunk egyik fontos problémájával, a nők helyzetével, újabb számos szaktudomány is foglalkozik (jóllehet mindegyik csak részlegesen); s a genetika, az orvostudomány, a lélektan, a szociológia, a politikai gazdaságtan, a néprajz és az etnológia, a pedagógia és a jogtudomány számottevő mértékben hozzájárult a kérdés egyik-másik vonatkozásának tisztázásához. Napjainkban azonban, úgy hisszük, a kérdés vizsgálatának szükséges túllépnie az eddigi részlegességen.

Lenin — a dialektikáról szólván — nyomatékosan felhívja a figyelmet arra, hogy a jelenségek mindig igen sokoldalúak; s hogy melyik oldalukat vesszük közelebről szemügyre, az az osztársadalmi gyakorlattól függ, amely a tudományos kutatás mindenkor koordinátáit is meghatározza. E koordináták napjainkban mindinkább az ember ama szükségletének és törekvésének eredői, hogy megfejtse önmagát, megértse saját létállapotát mint fajtát és mint egyedi lényét (mint utóbbiét természetesen nemiségével együtt), s hogy e megértés birtokában megvalósítsa a maga teljes felszabadítását, megismerje és céljainak megfelelően átalakítsa a világot, amelyben él és munkálkodik, amelynek arcán nyomot hagy az egyénisége, s amelyben végső soron gyönyörűségét akarja találni. Így tehát a szóban forgó kérdés *lényegét* nem ragadhatják meg a felsorolt szaktudományok sem külön-külön, sem együttesen, valamiféle „mozaikképet” rajzolva róla; e lényeg megragadásához a filozófia egészbenlátása szükséges — és ehhez nemcsak az kell, hogy a filozófia megteremtse a szaktudományok szolgáltatta adatok szintézisét, hanem az is, hogy mint metodológia ő maga jelen legyen a kutatások minden szintjén és minden szakaszában.

Amit fentebb a kérdés *lényegének* mondtunk, az kétféle megközelítéssel is értelmezhető: mint *jelentés* és mint *irány*.

Az első megközelítés a nők helyzetének kérdését az emberek közötti kapcsolatokat bonyolult szerkezetű közegébe ágyazza. A nők helyzetének ugyanis — mint problémának — csak az ugyanazon társadalmi rendszerben élő férfiak helyzetével való összevetésben van értelme. A kérdés elemzése megköveteli tehát a természeti és társadalmi tényezők összefüggéseinek vizsgálatát; márpedig a biológiai lét és a szociális lét dialektikája, ennek jelentősége az egyén és a közösség szempontjából nem tisztázható másképp, csak a marxista filozófiai antropológia alapján.

A második megközelítés megint két úton jut el a lényeg értelmezéséhez. Az *irány*, ahogyan a fogalmat itt használjuk, elsősorban bizonyos objektív folyamatosságot jelent, s mint ilyen, az ontológia tárgyát képezi. A nők helyzete egy adott társadalmi rendszerben minden esetben objektív történelmi (vagy „történelmi-természeti”) fejlődési folyamat eredménye, amely nem érthető meg a társadalom dinamizmusát meghatározó tényezők ismerete nélkül, sőt anélkül sem, hogy e tényezők számos kölcsönhatását, alá- és fölérendeltségét tisztázzuk — egyszóval a történelmi materializmus szilárd alapozása nélkül.

Ugyanakkor azonban az *irány* valamely folyamat tudatos befolyásolását, bizonyos cél felé terelését is jelentheti. Itt szerephez jutnak a szubjektív tényezők, minthogy — emberek közötti kapcsolatokról lévén szó — az irányításnak, befolyásolásnak az egyének nemcsak tárgyai, hanem cselekvő alanyai, végrehajtói is. A nők helyzetének kérdése ebben a megközelítésben praxiológiai kérdésként jelentkezik, nemcsak az egyén, hanem a társadalom szintjén is; s mint ilyen, minálunk az ember legmagasabbrendű emberi minősége, a kommunista embereszmény megvalósítására törekvő párt- és állampolitika figyelmének előterében áll.

Mivel a két nem közötti viszony a biológia és a szociológia határterületének a kérdése, a kutatásnak elsősorban azt kell megvizsgálnia, milyen összefüggések állnak fenn az ember genetikai és társadalmi-kulturális meghatározottsága között. Lévéen, hogy a kétfajta meghatározottság az egyén pszichikai tulajdonságaiban jut kifejezésre, a vita rendszerint a következő alternatíva körül bontakozik ki: vajon a két nem közötti különbség a temperamentumot, a viselkedést, a képességeket és hajlamokat illetően „természeti” tényezők által meghatározott, biológiai jelenség-e, avagy ellenkezőleg, társadalmi-kulturális hatások eredője. Megítélésünk szerint a

kérdés ilyen leegyszerűsítése, a lineáris okság fogalmaival való kifejezése helytelen, és szükségszerűen csak egyoldalú, részleges megoldáshoz vezethet.

A szóban forgó kérdést a biológia oldaláról megválaszolni igyekvőket, vélekedéseik alapján, általában két csoportba oszthatjuk. Az első csoport képviselői — Arisztoteléstől kezdve — azt tartják, hogy a veleszületett különbségek a férfi és a nő között egyben értékbeli különbségek is; a nő *ab ovo* alacsonyabb rendű lény, mint a férfi. A második csoport tagjai úgy gondolják, hogy a férfi és a nő természete az emberi természet két, egymást szerencsésen kiegészítő megnyilvánulási formája, anélkül hogy valamelyik is alacsonyabb vagy magasabb rendű volna. Véleményünk szerint e látszólag eltérő vélekedések között nincs semmi alapvető különbség; a másodikik változat csupán némileg „elegánsabb” kifejezése az elsőnek.

Hadd idézzünk egy jellemző szövegrészt a fentiek példázására: „A férfi, fiziológiai adottságainak köszönhetően, alkalmasabb elvont gondolkodásra és elméleti tevékenység folytatására; a nőnek ezzel szemben fejlettebb az intuíciója, ami jó kiegészítője a hideg férfi-gondolkodásnak, és alkalmasabb gyakorlati tevékenységre — amiben nincs semmi rossz, hiszen a gyakorlat egyrészt forrása, másrészt alkalmazási tere az elméletnek.”¹ Meglehet, tévedünk, de női intuíciónk azt sugallja, hogy az idézett szerző e megállapítása (valóságos „szereposztása” a két nem között), a tanulmány elején kifejezett minden jószándék ellenére, a férfiúi felsőbbrendűség eszméjét rejtegeti. Ha azonban ez iránt még kétség maradna bennünk, maga a szerző győz meg egy következő passzussal, amelyben az állatvilágba tett kirándulása után kijelenti: „Az ember esetében is a női nem mutat fel több atavisztikus jegyet, amelyek azonban *nem infrahumán tulajdonságok, az emberi körén belül maradnak*”² (kiemelés tőlem — G. E.). Íme tehát vizsgáztalásunk: az intuíciónk fejlettsége, valamint az, hogy „a hideg férfi-gondolkodás” megtűrt bennünket az emberi körében.

A nemek közötti pszichikai különbség természeti tényezőkkel való magyarázására tett kísérletek, melyek gyakran fel-felbukkannak a főkés országokban élő kutatók munkáiban, közvetve vagy közvetlenül a társadalmi egyenlőtlenség megváltoztathatatlan tényezőkre való visszavezetését szolgálják. A jelenség nem új s nem is egyedülálló: valahányszor egy adott társadalomban egy adott közösség elnyom egy másik közösséget (népcsoportot, osztályt stb.), az elnyomók mindig a biológiai sorszerűsége hivatkoznak, hogy elfogadtassák az alárendelt helyzetet az elnyomottakkal. Ebben a vonatkozásban érdemes röviden kitérnünk Lionel Tiger amerikai antropológus vélekedésére, amely szerint még a nők társadalmi szerepére vonatkozó *előítéletek* is biológiai meghatározottságúak. *A nemek megkülönböztetésének lehetséges biológiai eredete* címet viselő munkájában Tiger kijelenti, hogy a férfiak viszolygása a nőkkel való együttműködéstől a különféle tevékenységi ágakban — s főleg a vezetésben — „genetikailag beprogramozott” magatartás, amelyet a főemlősöktől örököltünk. Ezeknél ugyanis a hímek támadó csoportjában a nőstények jelenléte nemkívánatos lévén, a természetes szelekció az olyan hímek fennmaradását segítette volna elő, melyek ilyenkor ellenségesen viselkedtek a nőstényekkel szemben. „Más szóval — írja Tiger — felteszem, hogy a *Homo sapiens* sajátos képződménye a hímek közötti sajátos kapcsolatok állandósulása révén jött létre; hogy ezek a belső kapcsolatok jellemzők az összes társadalmi, politikai, gazdasági, katonai és egyéb, a hatalommal és az uralkodással összefüggő alrendszerre; s hogy az egyenjogú nők jelenléte (akár egyetlenegy nőé is) egy ilyen társulásban megzavarja annak a működését; és felteszem, hogy ez az elv az alapja a nemek közötti munkamegosztás állandósulásának.”³ Más szóval, ha egy huszadik századi nő elköveti azt az oktalanságot, hogy valamilyen, a hatalommal és az uralkodással kapcsolatos szerep betöltésére vágyjon, tudhatja, hogy a *Homo sapiens* hímek vicsszorgó agyarái fogadják.

Minderről önkéntelenül is Voltaire mondása jut eszünkbe: a férfi az utolsó állat, amelyet meg kell szelídíteni, és ez az asszony dolga. Tiger azonban ebben sem enged bízunk: „Ha valamely tudatos társadalmi irányítás mindezt módosíthatná is többé-kevésbé, hasonló magatartás alakulna ki minden új nemzedékben, ameddig csak genetikailag ki nem küszöbölődne, amire a közeljövőben aligha van valószínűség.”⁴

Tiger feltételezésének premisszái, amint ő maga kifejti, a főemlősök viselkedésén kívül a következők: az, hogy a férfi és a női természet az összes jellemző pszichikai tulajdonságokkal együtt genetikailag meghatározott, valamint az, hogy a hímek (illetve a férfiak) uralma egyetemes jelenség a főemlősök közösségében (illetve a társadalomban). Mivel ez az érvelés más-más változatban visszatér minden biológizáló elméletben, szükséges közelebről szemügyre vennünk. A Nobel-díjjal nemrég jutalmazott Konrad Lorenz és más jelenkori etnológusok kutatásainak fényében meglehetősen megváltozott a *veleszületett* és a *szerezett* tulajdonságok vi-

szonyáról kialakított képünk, még az állatvilág vonatkozásában is. Bizonyos helyzeti vagy a csoporton belüli viszonyokhoz kötött magatartásformákat többé már nem tekintünk ösztönösöknek, hanem csak a tulajdonképpeni ösztönnel együttműködő, elsajátított viselkedésnek; ami pedig az embert illeti, a szakértők többsége meg-egyezik abban, hogy az ő esetében a veleszületettség csak mint motivációs tényező jelentkezik, impulzusok és felgyűlő, majd levezetődő feszültség formájában, és nem mint valamilyen öröklött *magatartás*.

Több tudományág kutatási eredményei egybehangzóan sürgetik annak a ki-mondását, hogy a biológiai tényező nem döntő jelentőségű a két nem közötti pszichi-kai különbségek kialakulásában. R. J. Stoller vizsgálatai a California Gender Identity Center-ben beszédesen bizonyították, hogy a *nem* és a *nemi hovatartozás-tudat* két különböző dolog; az előbbi — nyilvánvalóan — biológiai meghatározottsá-gú, az utóbbi azonban, azaz a férfi és a női természet, mint összetett viselkedési mód, társadalmi-kulturális meghatározottságú, és független a biológiai adottságok-tól.⁵ Hasonló eredményre jutott John Money, aki nagy számú klinikai eset (át-menetli nemi jellegű mutató személy) vizsgálata alapján leszögezte, hogy a nemi hovatartozás-tudat csak jóval a születés után alakul ki, s az anatómiai-fiziológiai adottságok alig befolyásolják.⁶ Roger Piret mondja mindezzel kapcsolatban számos, a nemek szerint eltérő pszichikai tulajdonságokat tanulmányozó szakember meg-állapításait összegezve: „A lélektan szempontjából minden olyan próbálkozás, amely *alapvetően* férfias vagy nőies tulajdonságokat igyekszik kimutatni, önkényesnek minősül... Ha a két nem közötti fizikai különbözőség hozzájárul is a viselkedés-beli különbség kialakulásához, e hozzájárulás társadalmi-kulturális tényezők köz-vetítésével történik, és végső fokon épp ezek a tényezők sajátítatják el minden nemzedék tagjaival a nemi szerepeket.”⁷

A nemi hovatartozás-tudat kialakulásában, mely zsenge gyermekkorban kez-dődik, döntő tényező a szülők közvetett és közvetlen befolyása, illetőleg példája. A szülők azok, akik legelsősorban elsajátítatják a gyermekkel az adott társadalmi értékrendjének megfelelően az illető nemtől elvárt viselkedési módot — mutat rá Margaret Mead.⁸ Vannak-e tehát egyáltalán pszichikai különbségek a nemek kö-zött? M. Mead igen! válasza a kérdésre, akárcsak a kultúra pszichológizáló ér-telmezése, a társadalomnak nevelési rendszereik alapján való megkülönböztetése és a javasolt megoldások illuminista jellege az egyébként jeles kutatóknő szemléleté-nek (nem női, hanem polgári) korlátairól árulkodnak.⁹

Mivel a kultúra szerkezete és modelláló szerepe nem *oka*, hanem *következ-ménye* a gazdasági-társadalmi struktúrának, a nemektől elvárt magatartás min-denkor bizonyos objektíve meghatározott gazdasági-társadalmi állapot eredője. A nők helyzetének marxista elemzése, amely a történelem folyamán a nőnek a fér-fiakétől mindig különböző (hátrányosabb) pozícióját az anyagi javak termelésében elfoglalt helyükkel magyarázza, az egyedüli tudományos támpontot nyújtja a kér-dés lényegének megértéséhez.

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy amikor a marxizmus a társadalmi ténye-zők döntő szerepét hangsúlyozza, nem téveszti szem elől azokat a biológiai sajá-tosságokat sem, melyek hatással lehetnek a nők helyzetére. Simone de Beauvoir e tekintetben elmarasztalólag szól a történelmi materializmusról, de — természetese-n — minden reális alap nélkül.¹⁰ Megítélésünk szerint a lényeg itt épp az, hogy a marxizmus tisztázza a *természeti és társadalmi tényezők dialektikáját* az emberi-ség fejlődése folyamán. E munkálatban az antropológiára hárul a feladat, hogy feltárja azokat a biológiai sajátosságokat, amelyek valóban befolyásolják a nők tár-sadalmi helyzetének alakulását, s megvilágítsa e folyamat fordítottjának érvényesü-lését is, azaz a társadalmi tényezők visszahatását a természetiekre, rámutatva azokra a változásokra, amelyek a társadalmi fejlődésnek köszönhetően a nők biológiai sajá-tosságainak megítélésében, értékelésében bekövetkeztek.

A nők ismert hátrányos társadalmi helyzetének állandósulásához főleg két biológiai tényező járult hozzá alapvetően: a nőkre háruló szerep a fajfenntartás-ban (az anyaság) és a nők kisebb fizikai ereje a férfiakéhoz képest. Mindkét tényező bizonyos korlátokat szabott a nők munkaképességének. A termelőerők fejlettségének kezdetleges fokán a fenti tényezőkből adódó különbségek a két nem között még nem voltak jelentősek; az otthon körüli termelő foglalatosságok, mint a föld kez-detleges megművelése, a fonás, a szövés, a fazekaskodás stb. fontos helyet biztosít-tak a nők számára a közösség gazdasági életében, s ennek megfelelően jelentős társadalmi pozíciót is. (Ma már kételkedünk abban, hogy ez annyira *vezető* pozíció lett volna, ahogyan Bachoten és Morgan nyomán Engels állítja.) A fémesszközök fel-találása és elterjedése következtében kialakuló új gazdasági-társadalmi viszonyok közepette azonban a mondott különbségek kiszorítják a nőket a termelés döntő je-lentőségű ágazataiból, s ezzel együtt jár társadalmi helyzetük változása, alárendelt-

ségük erősödése; tevékenységük az otthon, a háztartás körére kezd korlátozódni, és az új távlatokat nyitó kezdeményezés a férfiak előjoga lesz.

A nők leigázását kétségtelenül a fenti körülmények tették lehetővé. Hogy e lehetőségből valóság lett, ahhoz nyilvánvalóan egy adott társadalmi keretre is szükség volt — mégpedig olyanra, amelynek értékrendjét a magántulajdon határozza meg, és ebből ered az elnyomás minden formája. Ahogy növekszik a „házon kívüli“ termelésből származó javak értéke, úgy értéktelenedik el a nők munkája; s ezzel párhuzamosan tesznek szert a férfiak társadalmilag szentesített tulajdonjogra a nők fölött. A nők egyenlőtlenségének állandósulása a magántulajdonra alapozott gazdasági rendszerben maga után vonja a felépítmény alrendszereinek megváltozását is, oly értelemben, hogy ezek — a rendszer működését szolgálva — minél inkább elfogadtassák a nőkkel hátrányos helyzetüket. Az egyetemes férfiuralom eszméje tehát, amelyet Tiger fejt ki előbb ismertetett biologizáló érvelésében, a magántulajdon egyetemességének gondolatában gyökerezik.

Természetesen a nők helyzete a történelmi korszakok során aszerint is más-másféle volt, hogy milyen társadalmi osztály tagjai voltak. A kizsákmányoláson alapuló társadalmak szerkezetéből következő osztályegyenlőtlenségeken túlmenően azonban, a nők egyazon osztályon belül is mindig hátrányosabb helyzetbe kerültek. Megalázásuk és lealacsonyításuk a „birtokolt vagyon tárgy“ szintjére, valamint a két nem közötti viszony eszerint való denaturálása egyike a magántulajdon okozta elidegenedés legáltalánosabb és legjellemzőbb megnyilvánulási formáinak.

Nem tudjuk, mennyire megalapozott I. Peatniçhi azon állítása, hogy „a női szervezet olyan genetikai adottságokkal rendelkezik, amelyek alkalmassá teszik őt bármilyen szerepkör betöltésére.“¹¹ Kétségtelen azonban, hogy az a szerepkör, melynek betöltésére a történelem folyamán kényszerültek, megfosztotta a nőket attól a lehetőségtől, hogy adottságaikat (illetve képességeiket) *társadalmi téren* érvényesítsék. Századokon át egyetlen szerepüknek a fajfenntartásban való biológiai részvételüket tekintették, s még az egyéb, hagyományosan női foglalatosságokat is e „természetes hivatás“-ból eredeztették, míg a férfiak szerepkörét az alkotás, a terzés, a transcendencia fogalmaival fejezték ki. Márpedig ha a személyiség természetes alapja az egyén biológiai sajátosságainak összessége, akkor a személyiség hivatása mindezek objektíválása társadalmilag hasznos alkotómunkában, anyagi és szellemi javak teremtésében, az egyéni lét kereteiből való kilépésben s a közösségbe való integrálódásban. Nem véletlen tehát, hogy a marxizmus megalapítói a nőemancipáció elengedhetetlen feltételének tartották a nők bevonását a termelés minden ágazatába, más szóval a nők *történelemformáló tényező* rangjára emelését, s továbbfejlődésüknek ilyenképpen való biztosítását.

A természeti és társadalmi tényezők dialektikájának vonatkozásában figyelemre méltó, hogy míg a termelőerők fejlődése egy adott fokon gátlólag hatott a nőknek a termelőmunkában való részvételére, a kapitalizmus korszakában ennek éppen a fordítottja történik. Az iparosodás, a földművelés modernizálódása, a technika fejlődése következtében a nők kisebb fizikai ereje jelentőségét veszti, és a növekvő munkaerőségi igény egyre több nő számára teszi lehetővé — sőt, egyre többtől követeli meg — a termelésben való részvételt. A nők helyzete tehát ennek az objektív és visszafordíthatatlan folyamatnak a során fokozatosan megváltozik, mivel a termelésben való részvételükről egyetlen modern nemzetgazdaság sem mondhat le.

Az a mód, ahogyan a nők beilleszkednek a termelésbe, s azok a változások, amelyeket ez társadalmi helyzetükben magával hoz, az adott társadalmi rendszer milyenségétől függnek. A tőkés társadalmi rendszerben, egyes vitathatatlan eredmények dacára, a nők önmegvalósítási törekvése az al- és felépítmény sorompóival találja szembe magát, és az egyenlőtlenség továbbra is fennmarad. A nők itt csupán szakképzetlen és rosszul fizetett munkaerőtartalékot jelentenek, amely tartalék igénybevétele a konjunktúra függvénye. Igaz, hogy a nők testi ereje, mint helyzetüket meghatározó tényező, ma már itt sem jön számításba, a fajfenntartásban rájuk háruló szerep, az anyaság azonban annál inkább, és ebben a vonatkozásban a kapitalizmus egyetlen alternatívát ismer: vagy anya valaki, vagy pedig dolgozó nő. Az effajta, egyéni választáson alapuló „megoldás“ azonban nemcsak a nők szempontjából nem kielégítő, hanem az egész adott közösség szempontjából sem, amelynek érdekei egyfelől azt kívánják, hogy a nők részvétele a termelésben ne akadályozza őket az anyaság funkciójában, másfelől azt, hogy az anyaság ne zárja ki őket a javak termeléséből. A nők jogi egyenlősége hasonlóképpen mindaddig csak elvont eszme marad, ameddig nem alapul valóságos egyenlőségen; márpedig ez — mint láttuk — a magántulajdonon alapuló társadalmi rendszerekben lehetetlen.

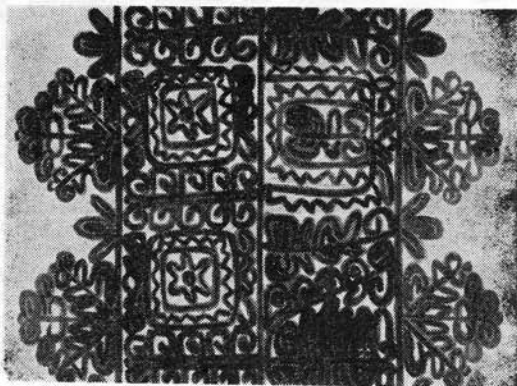
Az általános emberi emancipációhoz (felszabaduláshoz) és ennek keretében a nőemancipációhoz vezető társadalmi folyamat tudatos irányítása csakis minőségileg új társadalmi feltételek közepette, csakis a szocializmusban valósulhat meg, mikor a történelmet alakító külső, objektív tényezők az ember befolyása alá kerülnek, s mikor az egész társadalmi berendezkedés optimalizálása az egyének sokoldalúan fejlett személyiségének kibontakozása érdekében nem csupán lehetséges, de szükséges is lesz.

Hazánk és más szocialista országok e téren szerzett tapasztalata teljes mértékben igazolja a marxizmus klasszikusainak ama tételét, miszerint a nők felszabadítása szerves része a forradalomnak és a szocialista társadalom építésének. A nők bekapcsolódása a legkülönfélébb tevékenységekbe és példás helytállása az utóbbi évek és évtizedek hősie munkájában — kézzelfogható és meggyőző valóság. A politikai hatalom átvétele a munkásosztály részéről, a szocialista termelési viszonyok általános kiterjesztése, az alkotmányosan szentesített jogegyenlőség azonban nem vezet *önműködően* a valóságos egyenlőséghez. Ennek a kivívása bonyolult, hosszantartó folyamat, amelynek ellenőrzésében és irányításában lényeges szerep hárul az államra, amelyben az előrehaladás fokozatosan, lépésről lépésre történik, az anyagi és szellemi alap fejlődésének, a régi és az új harcának, az elavult tudatmaradványok kiküszöbölésének ütemében.

A nők teljes, a társadalmi élet minden területére kiterjedő egyenlősége ugyanakkor az adott történelmi korszak konkrét követelményeinek megfelelően valósul meg. A sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtése nem csupán lehetővé teszi, de meg is követeli az eddig elért eredmények meghaladását, s a nők itt-ott még érezhető megkülönböztetésének, háttérbe szorítottságának felszámolását.

JEGYZETEK

- 1 I. Peatniçhi: Sexul în raport cu natura umană. Revista de filozofie, 1972. 2. Ugyanott.
- 2 Ugyanott.
- 3 Lionel Tiger: Origines biologiques possibles de la discrimination sexuelle. Impact. Science et société. UNESCO. Vol. XX. Nr. 1. 1970.
- 4 Ugyanott.
- 5 Robert J. Stoller: Sex and Gender. Science House. New York, 1968. Előszó.
- 6 John Money: Psychosexual Differentiation. In: Sex Research. New Developments. Holt. New York, 1965.
- 7 Roger Piret: Psychologie differentielle des sexes. Presses Univ. de France. Paris, 1965.
- 8 Margaret Mead: Geschlecht und Temperament in drei primitiven Gesellschaften. Rowohlt Verlag. Reinbek bei Hamburg, 1959.
- 9 Margaret Mead: Mann und Weib. Das Verhältnis der Geschlechter in einer sich wandelnden Welt. Rowohlt Verlag. Reinbek bei Hamburg, 1970.
- 10 Simone de Beauvoir: Le deuxième sexe. Gallimard. Paris, 1968.
- 11 I. Peatniçhi: i.m.

B. Kőrössi Ibolya:
Kalotaszegi párnacsup